

Jeffrey Archer
De tijd zal het leren

Band 1

2016
Uitgeverij XL
Zoetermeer

Hoofdstuk 1

Er is me altijd verteld dat mijn vader in de oorlog was gesneuveld.

Telkens wanneer ik mijn moeder naar zijn dood vroeg, zei ze niets meer dan dat hij bij het koninklijk regiment van Gloucestershire had gediend en slechts enkele dagen voordat de wapenstilstand werd getekend aan het westfront was omgekomen. Oma zei dat mijn pa een moedig man was geweest en toen we een keer alleen thuis waren, liet ze me zijn medailles zien. Mijn opa gaf zelden een mening over wat dan ook, maar goed, die was stokdoof en zou de vraag sowieso niet gehoord kunnen hebben.

De enige andere man die ik me kan herinneren, was mijn oom Stan, die bij het ontbijt altijd aan het hoofd van de tafel zat. Als hij 's morgens vertrok, volgde ik hem vaak naar de haven, waar hij werkte. Elke dag die ik daar doorbracht, was een avontuur. Vrachtschepen uit verre landen werden van hun waren gelost: rijst, suiker, bananen, jute en veel andere dingen waarvan ik nog nooit had gehoord. Waren de ruimen eenmaal gelegegd, dan laadden de havenarbeiders ze met zout, appels, tin, zelfs steenkool (mijn minst favoriete lading, omdat het sporen op mijn kleding achterliet, wat een duidelijke aanwijzing was wat ik de hele dag had gedaan, tot ergernis van mijn moeder), voordat ze weer

vertrokken naar mij onbekende bestemmingen. Ik wilde oom Stan altijd helpen met het lossen van om het even welk schip die ochtend de haven in was gelopen, maar hij lachte alleen maar. ‘Alles op z’n tijd, beste jongen,’ zei hij dan. Voor mij kon het niet snel genoeg zijn, maar toen ineens gooide school roet in het eten.

Op mijn zesde werd ik naar de lagere school Merrywood gestuurd en ik vond het complete tijdsverspilling. Wat had school voor nut als ik alles wat ik nodig had in de haven kon leren? Als mijn moeder me niet naar de poort had gesleept, me daar had achtergelaten en die middag om vier uur was teruggekeerd, zou ik de volgende dag niet de moeite hebben genomen om terug te gaan.

Ik besepte niet dat ma voor mijn toekomst andere plannen had, die niet omvatten dat ik me bij oom Stan in de scheepswerf voegde.

Als ma me ’s morgens eenmaal had afgezet, hing ik tot ze uit het zicht was wat rond op het plein, om vervolgens naar de haven te glippen. Ik zorgde ervoor dat ik altijd op tijd weer bij de schoolpoort stond als ze ’s middags terugkwam om me op te halen. Op weg naar huis vertelde ik haar wat ik die dag allemaal had gedaan op school. Ik was goed in verhalen verzinnen, maar het duurde niet lang voordat ze in de gaten kreeg dat het niet meer was dan dat: verhalen.

Ook een of twee andere jongens van mijn school hingen in de haven rond, maar ik hield afstand van hen. Ze waren ouder en groter en stompten me altijd als ik ze voor de voeten liep. Ook moest ik uitkijken voor meneer Haskins, de ploegbaas, want als die me ooit zag lanterfantten, om zijn lievelingswoord te gebruiken, zou hij me een schop onder mijn kont geven met het dreigement: ‘Als ik jou hier nog een keer zie lanterfantten, beste jongen, dan geef ik het door aan het schoolhoofd.’

Zo nu en dan besloot Haskins dat hij me een keer te veel had gezien en werd ik verklikt bij het schoolhoofd, die me met de riem gaf en me vervolgens terug naar mijn klas stuurde. Meester Holcombe, mijn klassenleraar, verklapte het nooit als ik niet voor zijn les verscheen, maar goed, die was een beetje aan de softe kant. Als mijn moeder erachter kwam dat ik had gespijbeld, kon ze haar woede niet verbergen en hield ze mijn zakgeld in, een halve penny per week. Maar ondanks de incidentele klap van een oudere jongen, regelmatige afranselingen van het schoolhoofd en het verlies van mijn zakgeld kon ik de aantrekkingskracht van de haven nog steeds niet weerstaan.

Tijdens het ‘lanterfantten’ op de werf maakte ik slechts één echte vriend. Hij heette Old Jack Tar. Meneer Tar woonde in een verlaten spoorrijtuig aan het eind van de loodsen. Oom Stan raadde me aan om uit de buurt

te blijven van Old Jack, omdat hij een domme, vieze oude zwerver was. Zo vies leek hij mij niet, zeker niet zo vies als Stan, en ik kwam er al gauw achter dat hij ook niet dom was.

Na het middageten met oom Stan, een hap van zijn dubbele boterham met Marmite, zijn weggegooide appelklokhuis en een slok bier, was ik op tijd terug op school voor een potje voetbal, de enige activiteit die ik het waard vond om voor op te dagen. Immers, als ik van school kwam, zou ik Bristol City gaan aanvoeren of een schip bouwen dat over de hele wereld zou varen. Als meester Holcombe zijn mond dichtield en de ploegbaas me niet bij het schoolhoofd aangaf, kon ik dagenlang zo doorgaan zonder gesnapt te worden, en zolang ik de kolenschepen meed en elke middag om vier uur bij de schoolpoort stond, had mijn moeder nergens weet van.

Om de zaterdag nam oom Stan me mee naar Ashton Gate om naar Bristol City te gaan kijken. En op zondagochtenden zeulde mam me mee naar de kerk van de Heilige Geboorte, iets waar ik niet onderuit wist te komen. Zodra de eerwaarde Watts de laatste zegen had gegeven, rende ik helemaal naar het speelterrein om me bij mijn maten aan te sluiten voor een potje voetbal voordat ik op tijd naar huis terugkeerde voor het avondeten.

Tegen de tijd dat ik zeven was, was het iedereen met een beetje verstand van voetbal wel duidelijk dat ik nooit het schoolteam zou halen, laat staan aanvoerder van Bristol City zou worden. Maar ik ontdekte toen dat God mij een kleine gave had gegeven en die zat niet in mijn voeten.

Om te beginnen viel het me niet op dat iemand die op zondagmorgen in de kerk dicht bij mij in de buurt zat steeds ophield met zingen als ik mijn mond opendeed. Daar zou ik niets van hebben gedacht als mam niet had voorgesteld dat ik bij het koor ging. Ik lachte minachtend, iedereen wist immers dat het koor alleen voor meisjes en watjes was. Ik zou het idee meteen hebben verworpen als de eerwaarde Watts me niet had verteld dat koorknapen voor begrafenis en een penny en voor bruiloften twee pence betaald kregen, mijn eerste ervaring met omkoping. Maar zelfs nadat ik met tegenzin had ingestemd met een zangproef besloot de duivel een obstakel op mijn pad te plaatsen, in de gedaante van Miss Eleanor E. Monday.

Ik zou Miss Monday nooit hebben ontmoet als ze niet de koordirigente van de kerk van de Heilige Geboorte was geweest. Hoewel ze slechts een meter zestig lang was en eruitzag alsof een windvlaag haar weg zou kunnen blazen, probeerde niemand met haar de draak te steken. Ik heb het gevoel dat zelfs de duivel bang zou zijn geweest voor Miss Monday, want de eerwaarde

Watts was dat zeker.

Ik stemde in met een zangproef, maar niet voordat mijn moeder me zakgeld voor een maand vooruit had betaald. De zondag daarop stond ik in de rij met een groep andere jongens en wachtte tot ik werd opgeroepen.

‘Je bent altijd op tijd voor de koorrepetities,’ kondigde Miss Monday aan terwijl ze me doordringend aankeek. Uitdagend staarde ik terug. ‘Je spreekt slechts als je wordt aangesproken.’ Op een of andere manier wist ik mijn mond dicht te houden. ‘En tijdens de dienst ben je altijd geconcentreerd.’ Ik knikte met tegenzin. En daarna, God zegene haar, bood ze me een uitweg. ‘Maar het allerbelangrijkste,’ verklaarde ze terwijl ze haar handen op haar heupen plaatste, ‘binnen twaalf weken word je verwacht te slagen voor een lees- en schrijftoets, zodat ik zeker weet dat je een nieuwe hymne of een onbekende psalm onder de knie kunt krijgen.’

Tot mijn genoegen struikelde ik over de eerste horde. Maar ik zou ontdekken dat Miss Eleanor E. Monday niet zo gemakkelijk opgaf.

‘Welk stuk heb je gekozen om te zingen, kind?’ vroeg ze toen ik voor aan de rij kwam.

‘Ik heb niets gekozen,’ liet ik haar weten.

Ze sloeg een gezangboek open, gaf het aan mij en ging achter de piano zitten. Ik glimlachte bij de gedachte

dat ik nog steeds op tijd kon zijn voor de tweede helft van ons zondagse voetbalpotje. Ze begon een bekende melodie te spelen en toen ik mijn moeder vanaf de voorste kerkbank woedend naar me zag kijken, besloot ik dat ik maar beter mee kon doen, alleen om haar tevreden te stellen.

'All things bright and beautiful, all creatures great and small. All things wise and wonderful...' Lang voordat ik bij *'the Lord God made them all'* was, was er een glimlach op het gezicht van Miss Monday verschenen.

'Hoe heet je, kind?' vroeg ze.

'Harry Clifton, Miss.'

'Harry Clifton, jij meldt je voortaan op maandag, woensdag en vrijdag om zes uur precies voor koorrepetitie.' Zich omdraaiend naar de jongen die achter mij in de rij stond, zei ze: 'Volgende!'

Ik beloofde mijn moeder dat ik op tijd zou zijn voor de eerste koorrepetitie, ook al wist ik dat het meteen mijn laatste zou zijn, aangezien Miss Monday snel zou inzien dat ik niet kon lezen of schrijven. En het zou ook mijn laatste zijn geweest als het niet voor iedereen die luisterde zonneklaar was geweest dat mijn zangstem tot een andere categorie behoorde dan die van alle andere jongens in het koor. Het was zelfs zo dat iedereen stilviel op het moment dat ik mijn mond opende, en de blikken van bewondering, ja, zelfs ont-

zag waar ik op het voetbalveld wanhopig naar had verlangd, oogstte ik in de kerk. Miss Monday deed alsof ze niets in de gaten had.

Nadat ze ons had weggestuurd, ging ik niet naar huis, maar rende ik het hele stuk naar de haven om meneer Tar te vragen wat ik zou moeten doen aan het feit dat ik niet kon lezen of schrijven. Vol aandacht luisterde ik naar het advies van de oude man en de volgende dag ging ik terug naar school en nam mijn plaats in meester Holcombes klas in. Toen het schoolhoofd mij op de voorste rij zag zitten, kon hij zijn verrassing niet verbergen en hij was zelfs nog meer verrast toen ik voor de eerste keer heel goed oplette bij de ochtendles.

Meester Holcombe begon mij het alfabet te leren en binnen enkele dagen kon ik alle zesentwintig letters uitschrijven, zij het niet altijd in de juiste volgorde. Mijn moeder zou me geholpen hebben zodra ik in de middag thuiskwam, maar net als de rest van mijn familie kon ook zij lezen noch schrijven.

Oom Stan kon maar net zijn handtekening krabbelen en hoewel hij het verschil zag tussen een pakje Wills's Star en Wild Woodbines wist ik vrij zeker dat hij de etiketten niet kon lezen. Ondanks zijn nutteloze gemompel begon ik op elk stukje papier dat ik maar kon vinden het alfabet te schrijven. Oom Stan leek niet te merken dat de verscheurde krant in het privaat altijd onder de letters zat.

Toen ik het alfabet eenmaal onder de knie had, liet meester Holcombe me kennismaken met een paar eenvoudige woorden: ‘hok’, ‘kat’, ‘mam’ en ‘pap’. Dat was toen ik hem voor het eerst naar mijn vader vroeg, hopend dat hij me iets over hem zou kunnen vertellen. Hij wekte tenslotte de indruk alles te weten. Maar hij leek in verwarring dat ik zo weinig over mijn eigen vader wist. Een week later schreef hij mijn eerste vierletterwoord op het bord, ‘boek’, en daarna vijf, ‘thuis’, en zes, ‘school’. Tegen het eind van de maand kon ik mijn eerste zin schrijven: ‘*The quick brown fox jumps over the lazy dog*’, die elke letter van het alfabet bevatte, maakte meester Holcombe duidelijk. Ik controleerde het en hij bleek gelijk te hebben.

Aan het eind van het schooljaar kon ik ‘lofzang’, ‘psalm’ en zelfs ‘hymne’ spellen, hoewel meester Holcombe me eraan bleef herinneren dat ik bij het spreken nog steeds mijn h’s inslikte. De vakantie brak aan en ik begon me zorgen te maken dat ik zonder hulp van meester Holcombe de veeleisende toets van Miss Monday nooit zou halen. En dat zou misschien ook gebeurd zijn als Old Jack niet zijn plaats had ingenomen.

De vrijdagavond waarop ik wist dat ik voor mijn tweede toets zou moeten slagen als ik lid van het koor hoopte te blijven, was ik een halfuur te vroeg voor de repetitie. Zwijgend nam ik plaats in de banken, hopend dat